Nacionalna mreža ZPP-a

Program RURALNOG RAZVOJA

Opće dobro u svjetlu socijalnog nauka Crkve

Doc. dr. sc. Dubravka Petrović Štefanac

Opće dobro

- *"Dolazi vrijeme kad će kršćanstvo naći svoje mjesto, svoju ulogu u javnosti, u društvenom životu. (…) Takvo kršćanstvo uigrat će svoje sile za rast boljeg čovječanstva, boljih prilika, boljeg društva. Neće se boriti za vlast, neće željeti stvoriti kršćansku državu, ili – još gore – neku kršćansku diktaturu ili kršćanski totalitarizam. To bi bilo izdajstvo Isusa Krista. Koji su u Kristu uskrslom kršteni, žele se samo zalagati na svim područjima ljudskoga života, također i javnog – za ljude.* ***Žele se zalagati za sve što je dobro.***"

(T.J. Šagi Bunić, Istrgnute misli, 2008.)

Opće dobro

•Na ovoj Zemlji, u ovom svijetu, postoji nešto što je vrijedno za sve i svakog čovjeka i stvorenje općenito. To vrijedno za sve nazivamo *opće dobro*. Ono traži da svakome na ovome svijetu bude omogućen ***život dostojan čovjeka!***

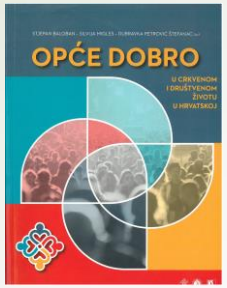
- *"Lađa na kojoj svi plovimo", ali ima ozbiljna oštećenja*

- *Svaki čovjek ima udjela u općem dobru i ono postaje zajedničko dobro svih ljudi.*

Pojam opće dobro

- Često se upotrebljava a različito shvaća i tumači

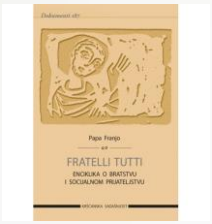

– <u>Sinonimi:</u> zajedničko dobro, dobro cjeline, javno dobro, javno blagostanje, opća korist, korist cjeline, korist sviju, ono općenito najbolje, ono opće najbolje, najbolje za narod i državu, interes cjeline, nacionalni interes, opći interes, javni interes

- Pojavljuje se u ustavima zemalja, u zakonodavstvu, u javnom govoru, ali može se u javnom govoru i zlorabiti

- U svim se tim riječima izražava misao kako ***ipak postoji nešto zajedničko*** izvan svih razmirica i proturječja među ljudima u nekome društvu, nešto što zaslužuje pozornost i što ima prednost u odnosu partikularne interese

Pojam

- Danas – suživot pojedinca i društva
- *Opće dobro jedno je od temeljnih načela socijalnog nauka Crkve* (Kompendij socijalnog nauka Crkve, 126). "Opće dobro" nužno je u izgrađivanju humanijeg društva, jer omogućuje vrednovanje različitih pojava u društvu.
- Dostojanstvo ljudske osobe, solidarnost, supsidijarnost i OPĆE DOBRO

Papa Franjo (FT, 2021.): opće dobro je susret pravednosti i ljubavi na društvenoj razini uz koje je najtješnje povezana socijalna ljubav, prijateljstvo i bratstvo

- Papa Benedikt XVI. (CV, 2010.,10): opće dobro jest „ljubav u istini" u društvenim pitanjima

Opće dobro je prema Drugom vatikanskom koncilu "skup uvjeta društvenog života"…

… pomoću kojih pojedinci, obitelji i udruženja mogu potpunije i lakše postići svoje savršenstvo (74)

… u kojem će se čovjek kao pojedinac i kao član određene grupe i naroda kome pripada moći razviti kao zrela osoba (26)

- Opće dobro ne uključuje samo ekonomska, materijalna dobra kao što su, primjerice proizvodi raznih industrija, prateća infrastruktura i slično, nego sve postojeće ljudske i kulturne vrednote bez kojih čovjek ne može postići savršenstvo na koje ga je Bog pozvao, odnosno postići i dostići razvoj u svoj svojoj cjelovitosti koja uključuje i duhovno – moralnu izgradnju osoba i zajednica.

- Načelo općega dobra mora se uočiti u svakom društvenom elementu.
- Ono proizlazi iz „dostojanstva, jedinstva i jednakosti svih osoba".

Pojam opće dobro

- Kardinal Franjo Kuharić - Opće dobro „uključuje dobro osobe, obitelji i naroda, društva/države/političke zajednice u cjelini.“

Dobro osobe

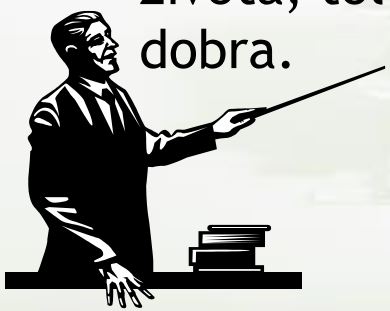
- Čovjek unutar društva teži ostvarenju osobne sreće, zadovoljstva te postignuću zadanoga cilja. Drugim riječima, on teži prema svom osobnom dobru.
- Što se više omugućuje razvoj i vrednovanje ljudske osobe, to se više razvija i raste društvo u kojem ta osoba živi. Ljudska osoba nadilazi »sve stvari i njezina su prava i dužnosti univerzalna i nepovrediva”.

- Za postizanje dobra pojedinca, nužno je postojanje općeg dobra zajednice.

Opće dobro kao *dobro osobe*

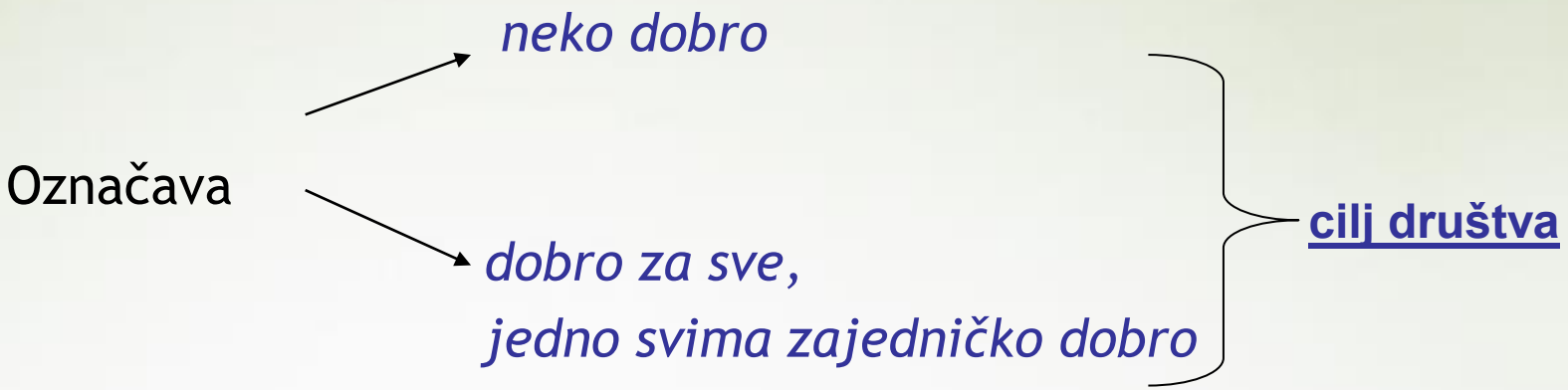
- Opće dobro je sadržano u poštovanju prava i dužnosti ljudske osobe a ljudsku osobu treba smatrati temeljem i svrhom političke zajednice (PT 60).
- Opće dobro nadilazi privatni interes, ali je i „neodvojivo od dobra ljudske osobe, obvezujući javne vlasti da ljudska prava priznaju, poštuju, ispišu, štite i promiču te olakšaju ispunjavanje odgovarajućih dužnosti“ (Zbor za katolički odgoj, 37)
- Hrvatska - nedorečenost zakona, autocenzura vjernika
- Koliko su uspješni članovi jednog društva i u mjeri u kojoj ostvaruju vrijedne rezultate na raznim područjima društvenog života, toliko je i samo društvo uspješno u promicanju općeg dobra.

Opće dobro kao *dobro obitelji*

- *Obitelj je, po važnosti i vrijednosti, ispred zadaća koje moraju obavljati društvo i država* (Kompendij 214).
- Obitelj kao subjekt političkog djelovanja mora se zauzimati "da državni zakoni i ustanove ne samo da ne vrijeđaju, već da i podržavaju i pozitivno štite prava i dužnosti obitelji. U tome obitelji moraju postajati sve svjesnije da su one 'pobornici' takozvane 'obiteljske politike' i da preuzimaju odgovornost za preobražaj društva". (Ivan Pavao II., FC 44)
- Hrvatska - 1.) demografski slom;
  2.) obiteljska plaća (obiteljski doplaci i ostali doprinosi za uzdržavane osobe, kao i naknadu za kućanske poslove jednoga od dvoje roditelja);
  3.) neradna nedjelja kao obiteljski dan za odmor i bogoštovlje;
  4.) uloga žene i majke (dostojnog vrednovanja rada u kući, založiti se i za društvenu revalorizaciju majčinskih zadaća i omogućiti da pomire svoje obiteljske i profesionalne obveze.

Opće dobro kao *dobro zajednice/društva*

Opće dobro koje ljudi traže i postižu oblikujući društvenu zajednicu jamstvo je osobnoga i obiteljskog dobra, kao i dobra udruživnja (GS 32)

Opće dobro predstavlja vrijednost koja mora biti na bilo koji način utemeljena u čovjekovu ustrojstvu, ali se tek povezanošću s drugima može dosegnuti ili ostvariti.

U OPĆEM DOBRU KAO CILJU JE ISTINSKO NAČELO ČITAVOGA DRUŠTVENOG (POLITIČKOG) ŽIVOTA.

Čovjek treba imati pristup općem dobru…

- **…** svemu onome *što mu je potrebno* da živi uistinu ljudskim životom
  - kao što su hrana, odjeća, pravo na slobodan izbor životnog zvanja i na osnivanje obitelji, pravo na odgoj, na rad, na dobar glas i poštivanje, na potrebnu informiranost, pravo da radi prema ispravnoj normi svoje savjesti, pravo na zaštitu sfere privatnog života te na opravdanu slobodu i na religioznom području
- Opće dobro vrednota „za pokretanje društvenih struktura kao cjeline i u njihovim pojedinim odsječcima, potičući dubinske preobrazbe, po kriteriju socijalne pravde“.
- Stvorena dobra su namijenjena svima odnosno, svi članovi društva moraju sudjelovati na općem dobru!

Socijalna sigurnost…

- … nedvojbeno utječe na opće dobro svih
- „U Hrvatskoj je previše primjera koji sugeriraju sustavne razmjere nepoštivanja prava na rad i slobode rada i koji svjedoče o kršenju dostojanstva čovjeka radnika. Stopa nezaposlenosti izrazito je visoka, a i oni koji rade u najvećem broju slučajeva imaju primanja nedostatna za životni standard dostojan čovjeka. Sigurnost radnih mjesta, ponajprije u privatnom i tzv. realnom sektoru, ugrožena je zbog neodgovornosti poslodavaca, raširenoga mentaliteta grabežljivoga (predatorskoga) kapitalizma i neodgovarajuće zaštite prava radnika…
- Kritiku zaslužuje i porezni sustav „koji demotivira rad – proizvodni, administrativni, kreativni. Veća porezna opterećenja za one koji rade i zarađuju više potiču niz negativnih trendova, uključujući i iseljavanje visokoobrazovanih kadrova. S druge stane, tako prikupljeni proračunski prihodi nisu usmjereni ponajprije prema javnim uslugama i politikama, kao i stvaranju novih vrijednosti, nego u velikoj mjeri služe održavanju velikoga i slabo učinkovitoga i, još uvijek, nereformiranoga aparata javne i državne uprave. Sve navedeno onemogućava potpuno ostvarenje čovjeka kao subjekta koji živi od svoga rada i istodobno koči razvitak kreativnih potencijala nužnih za opći i održivi društveni razvitak“. ” (Komisija „Iustitia et pax” HBK, 2018.)

Opće dobro kao cilj neke zajednice

- Potrebno je otvoriti nove prostore općeg dobra
  - Uloga političke zajednice:
    - Suzbijanje nezaposlenosti
    - Podizanje životnog standarda
    - Ostvarivanje mjera međunaraštajne solidarnosti
    - Jasnije određivanje pravnih okvira unutar kojih se odvijaju ekonomski odnosi
    - Poziv poduzetnika je plemenit ukoliko osoba koja se bavi poduzetništvom teži nekom višem smislu života.

- Opće dobro neke zajednice ima svoju vrijednost samo u odnosu na ljudske osobe koje tvore tu zajednicu
  - "Vrijednost" se odnosi na čovjeka kao osobu

Ekonomski život i opće dobro

- Papa Benedikt XVI.: Današnje gospodarstvo „ne može ne voditi računa o besplatnosti, koja nosi i hrani solidarnost te odgovornost za pravednost i zajedničko dobro u njezinim različitim subjektima i protagonistima. U konačnici, riječ je o konkretnom i dubokom obliku ekonomske demokracije“ (CV 38).
- ***Nije moguće govoriti o općem dobru bez da se ne govori o borbi protiv siromaštva!***
  - Etički kriteriji suvremene ekonomije:
    - težnja za općim dobrom i opća namjena dobara;
    - jednakost u ekonomskim/trgovinskim odnosima;
    - briga za prava i potrebe najsiromašnijih u ekonomskim politikama.
- Politika ne smije biti podređena gospodarstvu, niti se ekonomija smije pokoravati isključivo diktatima tehnokracije!
- *Potrebna je zdrava politika, dalekovidna i sposobna obnoviti institucije, promičući najbolje prakse.*

Solidarnost i opće dobro

- ***Solidarnost je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga (SRS 38).***
- *Temeljna socijalna krepost jer je u rangu pravde, i jer je "zalaganje za dobro bližnjega i spremnost da, u evanđeoskom duhu, 'izgubimo sebe' radi drugoga, umjesto da ga iskorištavamo, te da 'mu služimo', umjesto da ga tlačimo radi vlastiti koristi!" (Kompendij 193)*
- „Uz privatne tvrtke, usmjerene ka profitu, te razne tipove javnih poduzeća, moraju se moći ukorijeniti i izraziti i ona poduzetnička tijela koja su utemeljena na načelu uzajamnosti i koja idu za ostvarenjem društvenih ciljeva.(…) U tom slučaju, ljubav u istini označava potrebu za oblikovanjem i organiziranjem onih ekonomskih inicijativa koje su, premda ne odbacuju profit, usmjerene nadilaženju logike razmjene jednakovrijednih dobara, kao i logike profita koji je sâm sebi svrha." (Benedikt XVI., CV 38)

Ekonomski život i opće dobro

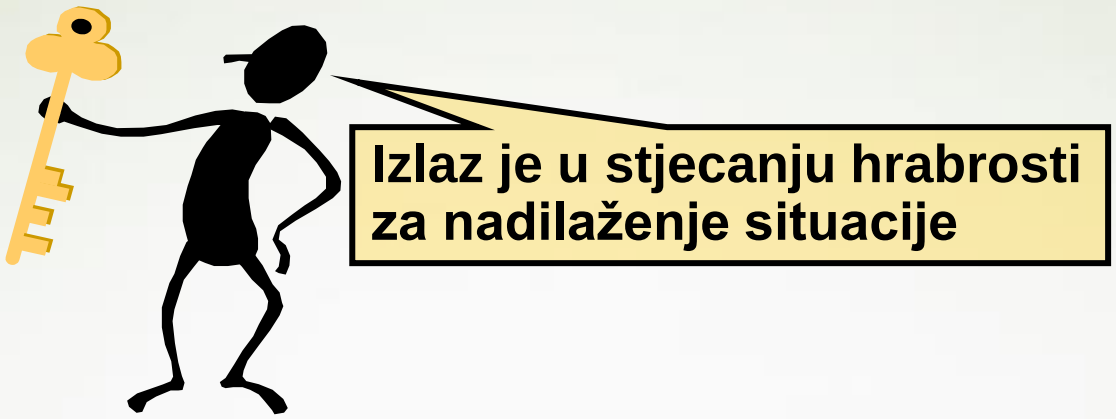
- Prostori za ostvarivanje općeg dobra sa strane države:
  - smanjivanje birokracije i olakšavanje procedure otvaranja novih tvrtki;
  - snažnije zauzimanje u promicanju osnivanja manjih privatnih poduzeća;
  - odgajati za poduzetnički duh;
  - razvijati osjećaj solidarnosti i darivanja;
  - donijeti odgovarajuće zakonske odredbe.

- ***Od posebne je važnosti i skrb o okolišu te ekološka pitanja***
- Pravni sadržaj prava na zdrav i siguran okoliš bit će plod postupne izrade, potaknute zabrinutošću javnoga mnijenja da se u red dovede upotreba dobara stvorenoga, u skladu s potrebama općeg dobra i u zajedničkome htijenju da se uvedu kazne za one koji zagađuju.

CRO Laudato si'

Izlaz iz teške situacije nije u bijegu

- Bijeg proizvodi još veći strah koji vodi u rezignaciju

- Da bismo mogli pokrenuti stvari nabolje, valja ih prije svega dobro poznavati

- Potrebno je zajedničkim snagama mijenjati svijest ljudi prema svijetu!

Plovimo na istoj lađi

- Budući da je jedan jedini svijet koji je povjeren čovjeku da s drugim ljudima njime upravlja, sudbina ljudske zajednice postaje jedna
- Socijalna ljubav čini da ljubimo opće dobro.
- Ljubiti bližnjega na socijalnom planu znači, koristiti se društvenim posredovanjem da bi mu se poboljšao život ili da bi se uklonili društveni čimbenici koji uzrokuju njegovu bijedu.

Zahvaljujem na pozornosti!

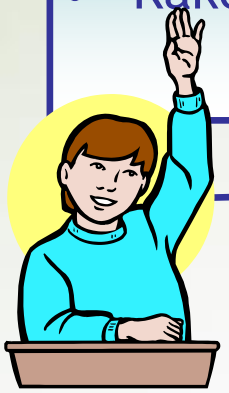

Unutarnja promjena ljudske osobe
bitan je preduvjet stvarne obnove
njezinih odnosa s drugim osobama

Kako se založiti za svijet u kojem živimo?

- Kako moći i htjeti uložiti sebe i svoje snage u svijet koji je pun nepravdi i opasnosti?

- Svaki čovjek i svi zajedno odgovorni smo za svijet u kojem živimo. Posebno smo odgovorni za okoliš koji nas okružuje
  - O zaštiti okoliša kao o općem dobru sve više govore političari, znanstvenici, predstavnici vjerskih zajednica…

"Pravednost i mir se grle. Ta riječ psalma bila je misao vodilja našega skupa. Ali kako smo mnogo udaljeni od ovoga obećanja. Milijuni muževa, žena i djece propadaju u siromaštvu, gladi i ratovima. Temeljna ljudska prava stalno se krše. Biljne i životinjske vrste nepovratno se istrebljuju. Naš život i život nadolazećih generacija stavljen je u pitanje."

Europski ekumenski susret Crkava Europe u Baselu (15.-21. V. 1989.), "Mir u pravednosti", točka 2.

Čovjek "terapeut" stvorenoga

- *Čovjek je brižljivi čuvar stvorenoga na Zemlji*
- *Ne čovjek razaratelj, čovjek koji 'ne vidi' i 'ne čuje' ljude i prirodu oko sebe. Nego čovjek 'čuvar'!*

- Albert Ziegler

- Grč. "terapeuein, } terapija
- Lat. "colere" } kultura

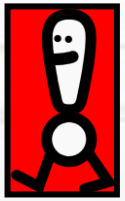
Čovjek bi trebao biti "terapeut" stvorenoga

- Ljudski rad bi zato bio kulturni rad, od agrikulture, kulture duha sve do kulture pronalaska i kulture napretka

Ili, čovjek razaratelj

- Razarajući prirodu i okoliš, čovjek *ugrožava vlastiti život i život* ljudi koji ga okružuju
  - odgovornost za sebe i odgovornost za drugoga nužno je povezana sa suodgovornošću za okoliš, prirodu, tj. za cijeli svijet
- U ovom našem tehničkom svijetu nije dovoljno naučiti planirati i upravljati strojevima
  - Čovjek treba prije svega »učiti« postajati čovjek, i to tako da on — čovjek — ostane gospodin (gospodar) planiranja i aparata

- Živjeti odgovorno i suodgovorno u ovome svijetu prema sebi, prema drugima i prema svemu stvorenju je »kruh svagdašnji« svakog čovjeka i »trajni imperativ«

Zaštita okoliša kao opće dobro

- U središtu zbivanja na našem planetu je čovjek
- O ponašanju čovjeka ovisi kako će izgledati priroda i ljudski okoliš općenito u budućnosti

- Ekološki problemi ne mogu se rješavati odvojeno od shvaćanja čovjeka i njegova svjetonazora. Njihovo rješavanje nužno traži smisao za povezanost i cjelinu

- Ekološki problemi se mogu riješiti jedino zajednički
- Na to je upozorio još godine 1971. *Kongres talijanskih katoličkih pravnika* koji je bio u Rimu:
  - Zagađivanjem čovjekova okoliša ne mijenja se samo vanjski ambijent, nego *mišljenje, kultura i općenito mentalitet suvremenog čovjeka*.
  - Stoga nije dovoljno ekološke probleme promatrati i rješavati samo na tehničko-znanstvenoj razini. Prijeko je potrebno mijenjanje mentaliteta

Je li moguće odreći se zbog općeg dobra!

- A. Langer, poslanik zelenih u Europskom parlamentu:

- *Potrebno je ekološko obraćenje – osobno i socijalno – koje uključuje smisao za ograničenje*

- *Je li moguća "politika odreknuća" i političar koji će biti kadar "odreći se" za opće dobro, za dobro okoliša?*

Mogu li se ekološki problemi riješiti samo administrativnim putem!

- Opasnost:
  - Da se ostane na apstraktnom moralizmu i na općim etičkim apelima
  - Da se ekološke probleme rješava *samo* administrativnim putem:
    - strože mjere protiv zagađivanja, zatvoriti nuklearne centrale, uvesti ekološku taksu a da se pri tome ne rješavaju uzroci

- Ekspanzionistički rast proizvodnje orijentiran je jedino na profit na čijoj osnovi se oblikuje kultura i mentalitet primijenjen takvom pogledu na svijet

Etičko vrednovanje u poštivanju prirode

- Rješenje ekološke krize je prvotno u rukama ljudi, tj. znanosti koja će biti vođena od odgovarajuće politike i osvijetljena s odgovarajućim vrednotama

- U prvi plan izbija *etičko vrednovanje* koje će poštivati prirodu ukoliko je stvorena od Boga i mudro upravljana od čovjeka

- <u>K. Golser:</u>
  - Postavlja tezu kako se etika okoliša može temeljiti jedino na etici odgovornosti
  - Čovjek je pozvan da u sebi ostvari ono što nazivamo “moralno dobrim”, ali isto tako da se u odnosu prema okolišu realizira kao čovjek moralno dobar, tj. da definira što je konkretno moralno ispravno u obrani ljudskog okoliša

Četiri temeljna ekološka stava prema prirodi

- *Prva* ekološka vrlina, vezana uz *krepost pravednosti* shvaćene u biblijskom smislu, jest *stav dubokog divljenja i poštovanja prema svijetu i okolišu*

- *Druga* ekološka vrlina, koja se može povezati s krepošću mudrosti, zahtijeva da se čovjek potrudi *dohvatiti ekološku spoznaju* i da stekne moć ispravnog vrednovanja u konkretnoj situaciji

- *Treća* ekološka vrlina, vezana uz umjerenost, je krepost uzdržljivosti koja bi se mogla prevesti s *temeljnom promišljenošću*. Radi se o tome da treba prihvatiti čovjeka i svijet sa svim ograničenjima i na osnovi toga stvoriti zaključke kako bi se svijet sačuvao za buduće naraštaje.

- *Četvrta vrlina*, koja se vezuje uz krepost jakosti, traži s obzirom na očuvanje okoliša ne samo biti ustrajan u davanju prijedloga nego i *ne-odustati* usprkos svim neuspjesima i imati povjerenja u odlučnost čovjeka da preživi

Ekonomija i ekologija i zajednička kuća

- Ekonomija i ekologija teže istom cilju
  - "imaju isti korijen, *oikos*, svijet promatran kao *zajednička kuća* dodijeljen čovjeku za stanovanje
- Ekonomija teži prije svega za ciljevima na *kraći rok* u uređenju te kuće:
  - Da se u njoj može stanovati i da se svi njezini stanovnici osjećaju dobro
- Ekologija želi prije svega očuvati postojanje kuće kao takve

- *Odgovorni upravitelj* mora uvijek imati pred očima cjelokupnu situaciju kuće, i to na način da može garantirati prvenstvo njezinog opstanka u slučaju konfliktne situacije

Čovjek kao odgovorni upravitelj

- Načelo *sprečavanja*, koje odgovara izravnoj moralnoj suodgovornosti za svijet
- Princip *suradnje*, koji u načelu odgovara načelu supsidijarnosti a znači da je očuvanje stvorenoga povjereno svim ljudima
- Načelo *uzroka* – u praksi, tkogod da intervenira na okolišu i prouzroči ili može prouzročiti štete, treba osobno snositi troškove za suzbijanje, otklanjanje ili eliminiranje nanesene štete

Putnici na brodu globalizacije

- **Jesmo li uistinu *pasivni putnici* na brodu koji tone u vremenu globalizacije!?**

- **Usprkos brojnih zapreka u svijetu raste svijest o važnosti čovjekove odgovornosti u zaštiti okoline**

- **Veoma zanimljiva inicijativa jest eko-socijalno tržišno gospodarstvo, koje na poseban način promiče *Eko-socijalni forum Europa* koji je svoje poklonike pronašao i u Hrvatskoj**

Gubi se smisao za opće dobro

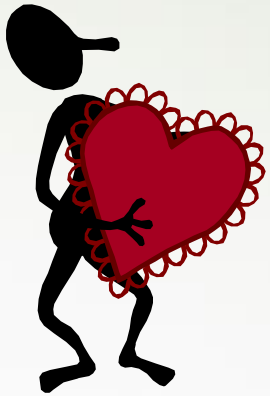

- Vrijeme društvenih previranja
- Tipične bolesti našega vremena:
  - rezignacija, fatalizam, strah od toga da ću pogriješiti, pragmatizam, brzina i brzopletost u donošenju odluka, unutarnji nemir!
- Idoli sve više zarobljuju čovjeka:
  - *novac*, koji teži kupiti ne samo stvari nego i osobe a promatra ih kroz to koliki je njihov račun na banci
  - *uspjeh*, koji se traži pod svaku cijenu na stranicama novina i preko televizijskih i radio-prijamnika
- Čovjek se sve više zatvara u sebe, u svoj privatni život a druge gleda kroz vlastiti interes

- Kad se čovjek povlači u sebe, gubi smisao za druge a istodobno i za ono što je svima zajedničko — osobito »zajedničko dobro«

Strah pred budućnošću

- Carl Friedrich von Weizsäcker:

- *U svijetu prevladava strah pred budućnošću*
  - *Sam strah ne mora značiti ništa loše.*
- *Valja međutim smoći hrabrosti i suočiti se s njime, a istinska hrabrost izvire jedino iz ljubav*